

Buxoro davlat universiteti Fizika-matematika va axborot texnologiyalari fakulteti
“Differensial tenglamalar” kafedrasida professor-o‘qituvchilari ishtirokida “**Shoh va shoir, buyuk sarkarda Zahiriddin Muhammad Bobur ijodida Vatan mavzusi**” mavzusida o‘tkazilgan ma’rifat soati

BAYONNOMASI

Buxoro shahri

2025-yil 11-fevral

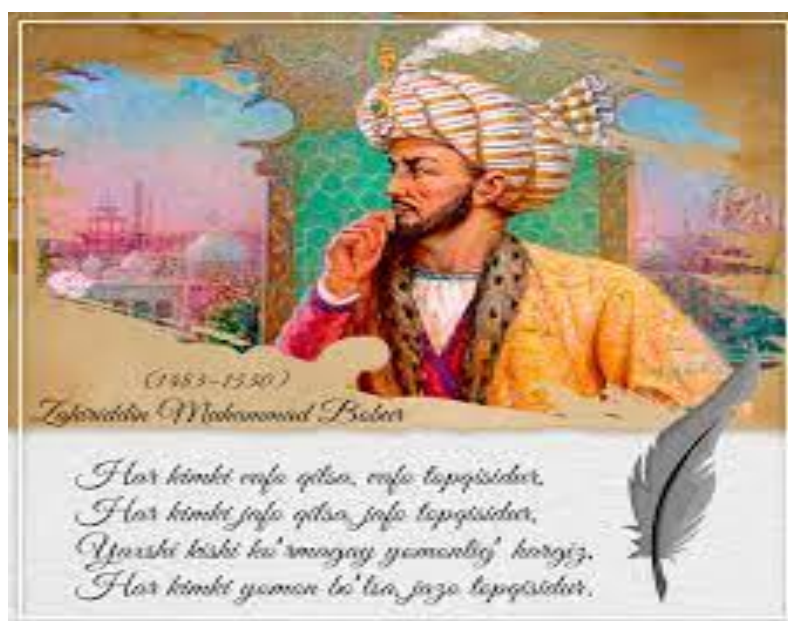
Qatnashdilar: Differensial tenglamalar kafedrasida barcha professor o‘qituvchilari

Kun tartibi:

1. “**Shoh va shoir, buyuk sarkarda Zahiriddin Muhammad Bobur ijodida Vatan mavzusi**” mavzusida o‘tkazilgan ma’rifat soati muhokamasi

Eshitildi:

Differensial tenglamalar kafedrasida professor-o‘qituvchilari ishtirokida “**Shoh va shoir, buyuk sarkarda Zahiriddin Muhammad Bobur ijodida Vatan mavzusi**” mavzusida ma’rifat soati o‘tkazildi. Ma’rifat soatini ma’naviy-ma’rifiy ishlar bo‘yicha kafedra mas’uli p.f.f.d. (PhD) Sh.F.To‘rayev kirish so‘zi bilan ochib berdi. Ma’rifat soatida, shuningdek, quyidagilar aytilgan va tahlil qilindi.

Bobur (taxallusi) to‘liq ismi - **Zahiriddin Muhammad ibn Umarshayx Mirzo**. U 1483-yil 14-fevral, 1530-yil 26-dekabr) — o‘zbek mumtoz adabiyotining yirik vakili, shoir, tarixchi, geograf, davlat arbobi, iste’dodli sarkarda va boburiylar sulolasi asoschisi, temuriy yani shoh bo‘lgan. Amir Temurning pannevarasi bo‘lgan^[2]. Bobur o‘z davrining buyuk shaxslaridan biri edi. Uning she’rlari, ruboiylari o‘z vaqtida va hozir ham sevib o‘qilmoqda. 6 ta zavjasi bo‘lib, Bibi

Muboraka, Mohimbegim, Zaynab Sulton Begim, Oysha Sulton Begim, Ma'suma Sulton Begim va Soliha Sulton Begim.

Zahiriddin Muhammad Bobur hayotning og'ir sinovlarini boshidan kechirganida endigina 12 yoshda edi. Shu yoshida taxtga chiqish, davlatni boshqarish, xalqni adolat bilan idora qilib, mamlakat sarhadlarini g'animlardan himoya qilish...

O'shanda Movarounnahr ijtimoiy hayoti va siyosiy ichki nizolar girdobiga tushib qolgan, Sohibqiron Amir Temur barpo etgan davlat tanazzulga yuz tutgan, temuriy vorislar mamlakatni parokanda holatga keltirib qo'ygan edi. Bobur shunday bir paytda Andijonda turib, Samarqandga ko'p bora intiladi. Uning niyati bobosi Amir Temur saltanati sohibi bo'lish edi. Va ikki bora Samarqandni egallaydi, bu voqealar 1498- va 1500-yillarga to'g'ri keladi. Bu orada Movarounnahr hududiga Shayboniyxon xurujlari avj oladi, birin-ketin temuriyzodalar qo'l ostidagi hududlar mahv etila boshlaydi. Bobur ilojsiz ahvolda ona yurtini tark aylashga majbur bo'ladi. 1504-yilda avval Hisor, keyin Kobulga yo'l oladi. U kelajak taqdirini ayni shu mintaqalardan izlaydi, bu esa oson kechmaydi.

Hindiston mo'jizaviy o'lka, u qadim-qadimdan kishilarni o'ziga rom etgan. Bu maftunkor o'lka Boburni ham ko'pdan buyon qiziqtirib kelar edi. Bobur 1525-yili Hindistonga 1200 kishilik qo'shini bilan lashkar tortib, Ibrohim Lodiyning 100000 nafar askar va 1000 ta fildan iborat qo'shiniga qarshi janglarda g'olib keladi va bu afsonaviy o'lkaning shimoliy qismlariga egalik qiladi. Uning hukmronligi davrida insoniylikka asoslangan adolatli qonunlar sharofati bilan Hindistonda siyosiy muhit barqarorlashib, o'lka yerlari birlashadi. Shaharlar obodonlashtirilib, savdo-sotiq to'g'ri yo'lga qo'yiladi. Bobur bog'-rog'lar yaratishga homiylik qilgan adolatli shoh sifatida taniladi. Shu o'rinda 332 yil davom etgan boburiylar sulolasi davrida ham Hindistonni obodonlashtirish, unda hozirgacha mashhur bo'lgan me'moriy yodgorliklar, bog'lar, kutubxonalar, karvonsaroylar qurdirish keng miqyosda yoyilganini, o'sha davrning ilg'or va zehni o'tkir olimlari, shoirlari, musiqashunoslari va davlat arboblari mujassam etgan mukammal bir ma'naviy-ruhiy muhit vujudga kelganligini ta'kidlash joiz.

Ulug' shoh Bobur Hindistonda davlat ishlari bilan bir qatorda, o'zining adabiy-badiiy faoliyatini ham davom ettiradi. Uning hassos qalbidagi sohir tuyg'ulari betakror she'riyati, mag'zi to'q nasriy asarlariga ko'chadi. Bugun bizgacha Boburdan o'zbek tilida yaratilgan bir she'riy devon, «Boburnoma» (asli nomi «Vaqoye» – «Voqealar»), Xoja Ahror Valiy (1404–1490)dan qilingan «Volidiya» she'riy tarjimai, aruz nazariyasiga doir «Mufassal», islom ruknlari haqida «Mubayyin», «Musiqiy ilmi», «Harb ishi», «Xatti Boburiy» asarlari yetib kelgan.

Nozik ta' b shoir she'rlarining aksarida esa uning o'z hayoti lavhalariga va lahzalariga ishoralar sezilarli darajada bayon etilgan. Xususan,

**Charxning men ko'rmagan
jabr-u jafosi qoldimu?**

**Xasta ko'nglim chekmagan
dard-u balosi qoldimu?**

– deya bitilgan misralar qancha dardchil bo'lsa, shuncha jozibali. Qancha qayg'uli bo'lsa, shuncha yorug'dir. Qalblarga chuqur botib ketguvchi bu qayg'uli satrlarda ertaning, kelajakning yop-yorug' umidlari mujassam. Xuddi shu jihati bilan ham Bobur baytlari qadrlil va inson ruhiyatiga yaqindir.

Shoh va shoir ijodining yana bir muhim mavzusi Vatanga muhabbat tuyg'usi, yurt sog'inchi, unga qaytish umidi bo'lganini ushbu misralardan anglash qiyin emas.

**Tole' yo'qki jonimg'a balolig' bo'ldi,
Har ishnikim ayladim, xatolig' bo'ldi.
O'z yerni qo'yib Hind sori yuzlandim,
Yo rab, netayin, ne yuz qarolig' bo'ldi.**

«Boburnoma» — Boburning shoh asari. Bu asarda Boburning boshidan kechirganlari, yo'l qo'ygan xatolari, alam-u iztirob, g'alaba va mag'lubiyatlari hamda shajarasi ochiq yozilgan. Joy nomlari, u yerdagi jonzotlar hamda o'simliklar atroflicha yoritilgan. Asarda o'sha davrning mashhur kishilariga adolatli tarzda ta'rif berilganki, kitobni o'qigan odam Bobur tafakkuriga, bilimiga, uning sarkardalik qobiliyatiga, odil va oqilligiga qoyil qoladi. Asarda keltirilgan baytlar, g'azal, ruboiylar esa kitobning shoh bezagi sifatida o'quvchi qalbida o'chmas iz qoldiradi. Bu haqda Boburning o'zi bunday yozadi:

**Bu olam aro ajab alamlar ko'rdim,
Olam elidin turfa sitamlar ko'rdim,
Har kim bu «Vaqoye'»ni o'qur bilgaykim,
Ne ranj-u... ne mehnat-u... ne g'amlar ko'rdim.**

Yana bir e'tiborli jihati shundaki, hozirga qadar mazkur memuar asar dunyoning 30 dan ortiq, xususan – ingliz, fransuz, nemis, italyan, golland, fors, urdu, rus, yapon, turk, tojik tillariga tarjima qilingan. Bu asardagi juda ko'p dolzarb iqtisodiy, ijtimoiy masalalar, yuqorida nomlari keltirilgan viloyatlarning o'zaro siyosiy-iqtisodiy va savdo munosabatlari, jug'rofiy mavqeyi, iqlimi, o'simlik va hayvonot dunyosi, tog'lari, daryolari, xalqlari, qabila va elatlari hamda ularning yashash sharoitlari, urf-odatlari, muhim tarixiy inshootlari — hindlar ibodatxonalari va musulmonlarning masjidlari, to'y va dafn marosimlari haqida nihoyatda nodir ma'lumotlar tarixiy va adabiy meros sifatida dunyo olimlarini hozirga qadar hayratda qoldirib kelmoqda.

**Fizika-matematika va axborot
texnologiyalari fakulteti yoshlar bilan
ishlash bo'yicha dekan muovini:**

**Ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha
kafedra mas'uli:**

K.H.Qobilov

Sh.F.To'rayev